

МЕХАНІЗМИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

G. Zhikhar,
PhD student, National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute"

MECHANISMS OF INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT FOR MAKING MANAGEMENT DECISIONS IN THE FIELD OF STATE INFORMATION SECURITY

У статті здійснено дослідження механізмів інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень у сфері інформаційної безпеки держави. Зокрема, визначено історичні особливості становлення інформаційного суспільства; обґрунтовано роль і місце технологій інформаційного століття в історії розвитку цивілізацій; виокремлено поточні проблеми інформаційної безпеки країни та виокремити відповідні механізми інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень.

Показано, що в історії розвитку цивілізації відбулося кілька інформаційних революцій — перетворень суспільних відносин, зумовлених кардинальними змінами у сфері обробки інформації. Остання інформаційна революція висуває на передній план нову галузь — інформаційну індустрію, пов'язану з виробництвом технічних засобів, методів і технологій для виробництва нових знань. Найважливішою складовою інформаційної індустрії стає інформаційна технологія.

Відзначено, що під інформаційним суспільством слід розуміти такий якісний стан, в якому суспільство досягає на високому рівні свого політичного, економічного, науково-технічного і культурного розвитку. В інформаційному суспільстві стрімко зростає обсяг інформації, яка впливає на всі сторони його матеріального і духовного життя.

Підкреслено, що з настанням нової епохи розвитку людської цивілізації, пов'язаної зі становленням інформаційного суспільства, відбуваються поступові зміни в усіх сферах життя людини і суспільства. Важливими складовими змісту прийдешньої епохи є інформація, інформаційні технології, що перетворюють внутрішню структуру, зміст і зовнішній вигляд людської цивілізації. Все це свідчить про важливість осмислення сутності і змісту внутрішньої й зовнішньої політики України в умовах таких глобальних змін стану людської цивілізації.

Визначено, що аналіз поточних проблем інформаційної безпеки країни дозволяє зробити висновок про необхідність забезпечення інформаційної безпеки України й вимагає невідкладного застосування механізмів інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень.

The paper studies the mechanisms of information and analytical support for making managerial decisions in the sphere of information security of the state. In particular, the historical features of formation of the information society are determined; the role and place of information age technologies in the history of development of civilizations are substantiated; current problems of information security of the country are identified and the corresponding mechanisms of information and analytical support for making managerial decisions are identified.

It is shown that in the history of development of civilization there has several information revolutions — transformations of social relations, caused by cardinal changes in the field of information processing. The latest information revolution brings to the fore of a new industry — the information industry, associated with the production of technical means, methods and technologies for the production of new knowledge. The most important component of the information industry is information technology.

It is noted that the information society should be understood as a qualitative state in which society reaches a high level of its political, economic, scientific, technical and cultural development. In the information society, the volume of information is rapidly growing, which affects all aspects of its material and spiritual life.

It is emphasized that with the advent of a new era in the development of human civilization, associated with the formation of an information society, gradual changes are taking place in all spheres of human and social life. Information and information technologies are the important components of the content of the coming era are, which transform the internal structure, content and appearance of human civilization. All this indicates the importance of understanding of the essence and content of Ukraine's domestic and foreign policy in the context of such global changes in the state of human civilization.

It is determined that the analysis of the country's current information security problems allows to conclude that it is necessary to ensure the information security of Ukraine and requires the urgent application of the appropriate mechanisms of information and analytical support for making management decisions.

Ключові слова: механізми, інформаційно-аналітичне забезпечення, управлінські рішення, інформаційна безпека, інформаційне суспільство.

Key words: mechanisms, information and analytical support, management decisions, information security, information society.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Зміна ролі інформації в житті людства, а також поява нових технологій обробки, передачі, зберігання та подання інформації дозволяють говорити про те, що сучасна цивілізація не тільки змінює свій вигляд, а входить у нову епоху, перетворюючись на інформаційну цивілізацію.

В нинішніх умовах колишній адміністративний механізм управління інформаційною безпекою став неможливим і неефективним. У безпосередньому підпо-

рядкуванні органам державної влади та місцевого самоврядування України знаходиться обмежена кількість підприємств, установ і організацій, що розташовані на їх території. В цих умовах необхідність міжвідомчої координації у сфері інформаційної безпеки об'єктивно зросла. Відповідно, актуальними є формування та реалізація єдиної державної політики у сфері інформаційної безпеки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз літератури щодо інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень

у сфері інформаційної безпеки держави свідчить про високу актуальність цієї теми, особливо в умовах гібридних загроз та цифровізації державних процесів. Основний фокус досліджень зміщується від простого збору даних до інтелектуального аналізу, моделювання ситуацій та використання цифрових екосистем. Це підтверджується точками зору багатьох вчених і практиків, зокрема, таких, як: І. Сердюк, В. Степанов, В. Торічний тощо. Проте недостатньо уваги приділяється розвитку механізмів інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень у сфері інформаційної безпеки держави.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою роботи є дослідження механізмів інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень у сфері інформаційної безпеки держави.

Для досягнення поставленої мети в роботі пропонується поставити та вирішити такі завдання:

- визначити історичні особливості становлення інформаційного суспільства;
- обґрунтувати роль і місце технологій інформаційного століття в історії розвитку цивілізацій;
- виокремити поточні проблеми інформаційної безпеки країни та виокремити відповідні механізми інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформація, як складний феномен, може розглядатись у багатьох аспектах. Так, інформація — це позначення змісту, отриманого із зовнішнього світу в процесі нашого пристосування до нього і пристосування до нього наших почуттів. Процес отримання та використання інформації є процесом нашого пристосування до випадковостей зовнішнього середовища і нашої життєдіяльності в цьому середовищі.

На наш погляд, глобалізація стала найважливішою тенденцією світового розвитку кінця XX — початку XXI ст. Ця тенденція чітко проявляється в державно-управлінській, економічній, соціальній, політичній, ідеологічній і культурній сферах. В останні роки в цьому контексті найбільшої актуальності набуває інформаційна сфера, яка у зв'язку з бурхливим розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, появою принципово нових і високоефективних методів інформаційного обміну та впливу стає важливим інструментом державно-управлінських і політичних перетворень [1; 5].

Становлення інформаційного суспільства з різним ступенем інтенсивності й результативності відбувається в усьому світі, в тому числі й в Україні. З одного боку, нові технології відіграють вирішальну роль у промисловому виробництві, визначають економічну та державно-управлінську динаміку, з іншого — комп'ютери, Інтернет і мобільні телефо-

ни стали невід'ємною частиною повсякденного життя значної кількості людей.

Технокультурне середовище повсякденності стрімко змінюється під впливом інформаційної революції, інформаційно-комунікаційних технологій, реклами сучасного способу життя в масових комунікаціях, комп'ютеризації освіти, поширення електронних пристроїв, що забезпечують комфорт і зручність у повсякденному житті.

В історії розвитку цивілізації відбулося кілька інформаційних революцій — перетворень суспільних відносин, зумовлених кардинальними змінами у сфері обробки інформації. Остання інформаційна революція висуває на передній план нову галузь — інформаційну індустрію, пов'язану з виробництвом технічних засобів, методів і технологій для виробництва нових знань. Найважливішою складовою інформаційної індустрії стає інформаційна технологія [2; 5; 6].

Масштабні соціокомунікативні та соціокультурні трансформації суспільства наприкінці XX — на початку XXI ст. стали предметом серйозного аналізу. У зв'язку з цим наукова думка сформувала низку теоретичних концепцій, які пояснюють суть і спрямованість трансформацій соціуму, що відбуваються.

Сьогодні з упевненістю можна стверджувати, що технології інформаційного століття різною мірою охопили індустріальні, постіндустріальні та індустріальні країни. Величезне значення в розвитку цих змін виникнення нового типу цивілізації — цивілізації третьої хвилі — має інформація.

З приходом цивілізації третьої хвилі можна говорити про інформаційну революцію як новий етап науково-технічної революції, в результаті якої принципово змінюється роль інформаційної індустрії. Розвиток новітніх інформаційних і телекомунікаційних технологій формує безпрецедентні можливості в створенні інформаційних продуктів — продуктів іншого роду, ніж в індустріальній цивілізації.

Таким чином, революційний характер і досягнення в інформаційній сфері створюють передумови для руху до зовсім нового типу суспільства XXI ст. — інформаційного, або, як його ще називають, суспільства знання. Однією з основних характеристик інформаційного суспільства є його глобальний характер. Сьогодні в ході його становлення поступово стираються межі між країнами і людьми, радикально змінюється структура світової економіки. Подібні принципові зміни, викликані стрімким розвитком інформаційних і телекомунікаційних технологій, стали предметом особливої уваги вчених, політиків і фахівців в інформаційній сфері. Саме з позицій становлення цього суспільства й необхідно розглядати проблему забезпечення інформаційної безпеки України [2; 4; 5].

Під інформаційним суспільством слід розуміти такий якісний стан, в якому суспільство досягає на високому рівні свого політичного, економічного, науково-технічного і культурного розвитку. В

інформаційному суспільстві стрімко зростає обсяг інформації, яка впливає на всі сторони його матеріального і духовного життя. Засоби масової інформації набувають тут важливого значення з точки зору впливу на політичні процеси.

Бурхливий розвиток і конвергенція інформаційно-телекомунікаційних технологій, які потягли за собою революційні зміни на світовому ринку, робить необхідним вдосконалення засобів отримання, обробки і поширення інформації та результатів їх використання в економічній сфері. Якій стрибок у розвитку інформаційних технологій в кінці ХХ ст. породив нову глобальну соціальну революцію, що не могло не відбитися на розвитку ідей глобального інформаційного суспільства. Так, деякі вчені поділяють історію людського суспільства на три основні стадії: аграрну, індустріальну і постіндустріальну [3; 5; 6].

У такий спосіб можна змалювати контури постіндустріального суспільства, багато в чому відштовхуючись від характеристик індустріальної стадії. У цьому контексті індустріальне суспільство трактується як суспільство, в якому головною метою ставиться виробництво максимальної кількості машин і речей. Суттєвою рисою постіндустріальної стадії є перехід від виробництва речей до розвитку виробництва послуг, пов'язаних з освітою, охороною здоров'я, дослідженнями й управлінням.

У міру розвитку електронних засобів масової інформації й інформаційних технологій в науці все більш активно ведеться дискусія про функції та ролі інформації в житті суспільства, тенденції формування глобального інформаційного суспільства. Так, інформаційні технології можна розглядати як головний чинник, що впливає на формування соціально-економічної основи нового суспільства. Телекомунікаційні й комп'ютерні мережі відіграють роль своєрідної нервової системи світу, де все виявляється настільки взаємопов'язаним, що в результаті відбувається становлення глобальної інформаційної системи [2; 5].

Говорячи про перспективи розвитку засобів масової комунікації в інформаційному суспільстві, слід відзначити тенденцію посилення активної ролі масмедіа. Масова комунікація як сфера життя суспільства, що структурно оформилася, бачиться як сила, що має над суспільством дедалі більшу владу.

Ще одна точка зору стосовно історичного процесу розвитку інформаційного суспільства, як ключової складової цивілізації, передбачає у розвитку в історії цивілізації три хвилі:

- перша хвиля — аграрна (до ХVІІІ ст.);
- друга — індустріальна (до 50-х рр. ХХ ст.);
- третя — постіндустріальна (починаючи з 50-х рр. ХХ ст.).

При цьому передбачається, що постіндустріальному суспільству притаманні такі риси: деконцентрація виробництва і населення; різке зростання інформаційного обміну; превалювання самоврядних політичних систем; подальша індивідуалізація особистості при збереженні солідарних відносин між людьми і спільнотами [4; 5].

Традиційним корпораціям протиставляються малі економічні форми, серед яких особливо виділяється індивідуальна діяльність на дому і "електронний котедж".

Узагальнюючи розглянуті підходи до трактування поняття "глобальне інформаційне суспільство", можна стверджувати, що в даний час під ним розуміється суспільство нового типу, що формується в результаті нової глобальної цивілізаційної революції, основою якої є вибуховий розвиток і конвергенція інформаційних і комунікативних технологій.

Таким чином, з настанням нової епохи розвитку людської цивілізації, пов'язаної зі становленням інформаційного суспільства, відбуваються поступові зміни в усіх сферах життя людини і суспільства. Важливими складовими змісту прийдешньої епохи є інформація, інформаційні технології, що перетворюють внутрішню структуру, зміст і зовнішній вигляд людської цивілізації. Все це свідчить про важливість осмислення сутності і змісту внутрішньої й зовнішньої політики України в умовах таких глобальних змін стану людської цивілізації.

Основними чинниками, що впливають на формування електронного середовища, є:

- трансформація соціальних і державно-управлінських інститутів в умовах розвитку інформаційного суспільства;
- розвиток онлайн-співтовариств, їх взаємодія між собою і традиційними громадами;
- вплив розвитку Інтернету на зміну системи соціальної комунікації та забезпечення інформаційної безпеки держави;
- трансформація сучасної освіти, розвиток дистанційної освіти;
- проблема збереження культурної ідентичності;
- формування "електронної економіки";
- формування "електронного уряду" і в кінцевому підсумку — "формування механізмів електронного уряду" [1; 5].

При цьому аналіз поточних проблем інформаційної безпеки країни дозволяє зробити висновок про необхідність забезпечення інформаційної безпеки України й вимагає невідкладного застосування механізмів інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень, серед яких:

- розробка основних напрямків державної політики у галузі забезпечення інформаційної безпеки України, а також заходів і механізмів, пов'язаних з реалізацією цієї політики;
- розвиток і вдосконалення системи забезпечення інформаційної безпеки України, що реалізує єдину державну політику в цій галузі, включаючи вдосконалення форм, методів і засобів виявлення, оцінки та прогнозування загроз інформаційній безпеці України, а також формування системи протидії цим загрозам;
- розробка державних цільових програм забезпечення інформаційної безпеки України;

— розробка критеріїв і методів оцінки ефективності систем і засобів забезпечення інформаційної безпеки України, а також сертифікації цих систем і засобів;

— вдосконалення нормативно-правової бази забезпечення інформаційної безпеки України, включаючи механізми реалізації прав громадян на отримання інформації та доступ до неї, форми і способи впровадження правових норм, що стосуються взаємодії держави із засобами масової інформації;

— координація діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності у сфері забезпечення інформаційної безпеки України;

— розвиток науково-практичних основ забезпечення інформаційної безпеки України з урахуванням сучасної геополітичної ситуації, умов політичного і соціально-економічного розвитку України та реальності загроз застосування інформаційної зброї;

— розробка і створення механізмів формування та реалізації державної інформаційної політики України;

— розробка методів підвищення ефективності участі держави у формуванні інформаційної політики державних телерадіомовних організацій, інших державних засобів масової інформації;

— забезпечення технологічної незалежності України в найважливіших сферах інформатизації, телекомунікації і зв'язку, що визначають її безпеку, і в першу чергу, — в галузі створення спеціалізованої обчислювальної техніки для зразків озброєння і військової техніки;

— розробка сучасних методів і засобів захисту інформації, забезпечення безпеки інформаційних технологій, що використовуються в системах управління військами і зброєю, екологічно небезпечних та економічно важливих виробництв;

— розвиток і вдосконалення державної системи захисту інформації та системи захисту державної таємниці;

— забезпечення умов для активного розвитку української інформаційної інфраструктури, участі України в процесах створення і використання глобальних інформаційних мереж і систем;

— створення єдиної системи підготовки кадрів у сфері інформаційної безпеки й інформаційних технологій [2; 5; 6].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, відсутність на законодавчому рівні достатніх гарантій захисту людини від загроз, пов'язаних з негативними інформаційними впливами, свідчать про необхідність розробки як національного законодавства, так і норм міжнародного права, спрямованих на захист психіки людини

від негативних інформаційно-психологічних впливів.

Література:

1. Дяченко Н. Методологічне забезпечення інформаційно-аналітичної діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Теорія та практика державного управління. 2013. Вип. 4. С. 194—199.

2. Сердюк І. А. Підходи публічного управління до інформаційної безпеки особистості. Публічне урядування. 2022. № 3 (31). С. 53—59.

3. Сілаєв В., Горінов П. Політика інформаційної безпеки в умовах цифрової трансформації України: виклики та шляхи попередження. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління. 2024. № 3 (75). С. 81—87.

4. Степанов В. Механізм інформаційно-аналітичного забезпечення державної інформаційної політики. Теорія та практика державного управління. 2012. Вип. 3. С. 139—145.

5. Торічний В. О. Формування та впровадження державної інформаційної політики як запорука забезпечення державної безпеки. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія "Державне управління". 2019. Вип. 1 (10). С. 64—69.

6. Фурман Р. Інформаційне забезпечення органів державної влади: проблеми та шляхи їх подолання. Університетські наукові записки. 2009. № 1. С. 357—361.

References:

1. Diachenko, N. (2013), "Methodological support of public administration and local self-government information and analytical activity", *Teoriia ta praktyka derzhavnogo upravlinnia*, vol. 4, pp. 194—199.

2. Savosko, T. (2024), "Features of the formation of state information policy", *Aspekty publichnoho upravlinnia*, vol. 12 (1), pp. 22—28.

3. Serdiuk, I. A. (2022), "Public administration approaches to information security of the individual", *Publichne uriaduvannia*, vol. 3 (31), pp. 53—59.

4. Silaiev, V. and Horinov, P. (2024), "Information security policy in the context of digital transformation of Ukraine: challenges and ways of prevention", *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi Akademii upravlinnia personalom. Politychni nauky ta publichne upravlinnia*, vol. 3 (75), pp. 81—87.

5. Stepanov, V. (2012), "Mechanism of state information policy information and analytical support", *Teoriia ta praktyka derzhavnogo upravlinnia*, vol. 3, pp. 139—145.

6. Furman, R. (2009), "Public administration authorities information support: problems and ways to overcome the ones", *Universytetski naukovi zapysky*, vol. 1, pp. 357—361.

Отримано редакцією журналу / Received: 23.04.26

Професійно рецензовано / Revised: 04. 05.26

Дата публікації / Published: 12.05.26